

Интересен вопрос о местах размножения пиленгаса в Хаджибейском лимане. Наши наблюдения показывают, что таковыми являются отдельные участки с повышенной минерализацией и в первую очередь Палиевский залив, где соленость достигает 15 ‰, в то время как в самом лимане соленость воды составляет от 6 до 8 ‰.

Ихтиоценоз кефали Хаджибея интересен этологическим фактом вытеснения доминирующим видом-пиленгасом других видов рыб из района их традиционного сосредоточения, что возможно ведет к снижению численности аборигенных видов и замещению их ценозом пиленгаса. Наблюдаемая ситуация, учитывая повсеместное распространение пиленгаса в бассейне Северо-западного Причерноморья нуждается в дальнейшем изучении, т.к. поликультура аборигенных и вселенных рыб предпочтительнее монокультуры.

ЛИТЕРАТУРА

1. Зайцев Ю.П., Старушенко Л.И. Пиленгас — новая промысловая рыба в Черном и Азовском морях // Гидробиол. журн. — 1985. — Т. 33, № 3. — С. 29-37.
2. Малаховский В.А. Изменения ихтиофауны Одесских лиманов в условиях их рыбохозяйственного использования // Тез. докл. Второго съезда Гидроэкологического общества Украины. — Киев, 1997. — Т. 2. — С. 21-22.
3. Рылов В.Г., Шерман И.М., Филипенко Ю.В. Пиленгас в континентальных рыбохозяйственных водоемах. — Симферополь: Таврия, 1998. — С.7-36.
4. Старушенко Л.И., Бушуев С.Г. Причерноморские лиманы Одесщины и их рыбохозяйственное использование. — Одесса: Астропринт, 2001. — С. 87-99

УДК [597. 583. 1:639. 3]

М.В. Сабодаш, А.О. Циба, А.О. Ткаченко

Інститут зоології НАН України, м. Київ

ВИДОВИЙ СКЛАД ІХТІОФАУНИ РІЧКИ СТУГНА

Річка Стугна тече по Київській області від с. В. Снітинка (Фастівський район) на схід через Васильківський та Обухівський райони до Дніпра, вливаючись у Канівське водоймище вище м. Українка. Вона є правою притокою Дніпра довжиною 70 км. Має площу водозбірного басейну 187 км та 9 притоків. Долина р. Стугни перерізає підвищену лесову рівнину, так зване Київське плато, з родючими чорноземами і розташована в Лісостеповій фізико-географічній зоні. Природними рослинними покриттями заплави річки були ліси та луки. Зустрічаються по заплаві болота, озера і стариці [3].

Матеріали та методика

Іхтіологічні дослідження охопили 10 ділянок р. Стугни. Збір матеріалу проводився шляхом ловів риби з берега поплавковими вудками та густовічковою снастю "павук" (6 мм вічко) протягом вересня — жовтня 1999 і лютого та квітня 2000 року. Було виловлено рибу у кількості 142 екземпляри, що належать до 12 видів. Збір та обробка матеріалу проводилися згідно загально прийнятої методики [2, 4].

Результати досліджень та їх обговорення

Перші відомості про рибне населення р. Стугни, знаходимо в роботі Полтавчука М. А., яку він досліджував 28 років тому [6]. З неї відомо, що до спорудження Канівського водоймища до складу рибного населення р. Стугни та її заплавах водойм входило 20 видів [6].

У числі зазначених це: тюлька — *Clupeonella delicatula* (Nordm.), плітка — *Rutilus rutilus* (L.), ялець — *Leuciscus leuciscus* (L.), в'язь — *Leuciscus idus* (L.), краснопірка — *Scardinius erythrophthalmus* (L.), білізна — *Aspius aspius* (L.), вівсянка — *Leucaspis delineatus* (Heck.), пічкур — *Gobio gobio* (L.), верховодка — *Alburnus alburnus* (L.), густера — *Blicca bjorkna* (L.), лящ — *Abramis brama* (L.), синець — *Abramis ballerus* (L.), гірчак — *Rhodeus sericeus amarus* (Bloch.), карась золотистий — *Carassius carassius* (L.), голець — *Nemachilus barbatulus* (L.), щипавка — *Cobitis taenia* L., в'юн — *Misgurnus fossilis* (L.), щука — *Esox lucius* L., окунь — *Perca fluviatilis* L., бичок-бабка — *Neogobius fluviatilis* (Pall.).

В результаті проведеного нами дослідження в річці відмічено 12 видів риби, з яких 4 є новими для іхтіофауни р. Стугни це чебачок амурський — *Pseudorasbora parva* (Temminck et Schlegel), багатоголовова колючка південна — *Pungitius platygaster* (Kessl.), морська голка пухлощока — *Syngnathus abaster* Eich., йорж — *Gymnocephalus cernuus* (L.). А один вид (карась сріблястий — *Carassius auratus*

gibelio (Bloch)) не був зареєстрований Полтавчуком М. А. [6] у 1971–1972 роках, однак реєструвався раніше [1].

Усі 4 нових види з'явилися у річці завдяки ландшафтоперетворюючій діяльності людини і не мають господарського значення. Їх можна охарактеризувати як невеликих за розміром риб, що живляться переважно безхребетними, тримаються слабкої течії і заростей макрофітів (крім йоржа). За винятком йоржа ці види по відношенню до умов нересту — лімнофіли. Виловлені риби були представлені також і цьоголітками. Мальків і цьоголіток йоржа не виявлено жодного екземпляру.

Місцеві популяції риб на всій довжині річки відчувають на собі великий тиск господарської діяльності людини. Цей тиск спричиняє зміни морфологічних ознак риб, велику їх елімінацію, перш за все плідників. Вплив недостатньо очищених стічних вод м. Василькова є визначальним фактором у формуванні складу та стану гідробіонтів р. Стугни. За антропогенним впливом р. Стугну можна поділити на три ділянки:

1) від витоків біля с. В. Снітинка до м. Васильків. На відрізку існує велика кількість заплавних та руслових рибничих ставів. Ставки зарибляються рослинніми рибами. Разом з останніми у водойми був завезений амурський чебачок. А з цих ставів він потрапив у річку.

2) від м. Васильків до с. Таценки. Характерною ознакою цього відрізку є значне забруднення водотоку за рахунок надходження в річку промислових та побутових стоків Васильківської станції аерації, молокозаводу, шкірзаводу і заводу холодильників з високим вмістом органічних речовин. Обсяги стічних вод часом перевищують стік самої річки. Біля 2-х км нижче риби не виявлено. У 25 км нижче за течією біля с. Нові Безрадічі нами були виловлені риби (верховодки та гірчаки), що зазнали зовнішніх тератогенних змін.

3) від с. Таценки до гирла річки. Зона впливу Канівського водоймища. Негативна дія стічних вод Василькова різко зменшується шляхом розбавлення у великій масі води. На цьому відрізку в заплаві розташована система заток і штучних водойм, а також цінні нерестові угіддя Канівського водоймища [7].

Висновки

1. У річці Стугні за період 1999-2000р виявлено 12 видів риб, серед яких 4 нові для іхтіофауни види (амурський чебачок, багатоголкова колючка південна, морська голка пухлошока, йорж).

2. Склад та стан іхтіофауни верхньої, середньої та нижньої течії р. Стугни досить помітно відрізняється, що пояснюється впливом на кожній ділянці різних антропогенних факторів (скид промислових та побутових стоків, надмірне зарегулювання водотоку, самовільне будівництво ставків, порушення правил експлуатації рибничих водойм, значна меліорація заплави, безповоротне водовикористання, недотримання прийомів агротехніки, надмірне розорювання, неупорядковане будівництво дачних котеджів до самого урізу води та інші).

ЛІТЕРАТУРА

1. Белинг Д. Е. Днепр и его рыбные богатства. — Киев: Издательство АН УССР, 1935. — 198 с.
2. Коблицкая А. Ф. Определитель молоди пресноводных рыб. — Москва: Легкая пром-сть, 1981. — 208 с.
3. Мальцев В. И., Зуб Л. М. План Действий как один из подходов к решению проблемы возрождения малых рек (на примере Плана возрождения р. Стугна) // Вестник экологии. — 1996. — № 1–2. — С. 137-155.
4. Маркевич О. П., Короткий І. І. Визначник прісноводних риб УРСР. — Київ: Радянська школа, 1954. — 208 с.
5. Мельничук В. П. Зообентос р. Стугна // Вестник экологии. — 1996. — № 1–2. — С. 137-155.
6. Полтавчук М. А. О рыбном населении малых рек лесостепи среднего приднепровья Украинской ССР // Сб. трудов зоологического музея — Киев: Наук. думка, 1976. — С. 43-53.
7. Цедик В. В. Рибна продуктивність Канівського водосховища // Рибне господарство. — Київ, 1999. — 184 с.